

Nieuwsbrief Climate Proof Cities

UITGAVE 25 – NOVEMBER 2014

The end of a programme: CPC stops

Door Ronald Albers

Although our PhD students will still face some exciting moments as they have to defend their theses, as a programme Climate Proof Cities will formally end by December 31st. I am satisfied looking back at what we have achieved. As a consortium we can be proud of the products and the knowledge we have developed and the dissemination of our science to practitioners. CPC has resulted in an impressive pile of papers and articles, briefly summarized in our final report for the stakeholders, a small booklet meant for outsiders and a special issue in the scientific journal Building and Environment.

Climate Proof Cities has played a role in bringing climate adaptation to the Dutch cities. Our last consortium meeting and the reactions from the Director General of the ministry, an aldermen, the deputy dijkgraaf and a deputy of a province showed that once again. But the discussion that followed showed also that more work is needed for implementing climate adaptation in cities.

What a contrast with a few years ago. During the development of the Knowledge for Climate (KfC) Program inclusion of adaptation in cities was not even obvious. Climate adaptation seemed to be limited to flood security and water supply. However, when we got the green light from KfC to make a proposal for Climate Proof Cities, things went fast. We got support from the hotspots Rotterdam, Haaglanden and Schiphol (withdrew their input later on) and we were able to involve a lot of other stakeholders from outside the KfC network. On the scientific side we involved non-KfC partners like the technical universities of Delft and Eindhoven to build a broad and strong consortium.

At the start we decided to put a lot of effort in interdisciplinary cooperation and a close relation between research and practice. This required extra time and effort for all of us, but it has worked. By participating in the consortium, stakeholders were able to apply research

findings at an early stage back in their policy. And we have seen our stakeholder group gradually growing. A major

turning point was the conference in Amersfoort we organized in 2013 together with the Delta programme and Stowa. With 300 registered participants we still had a waiting list. That was one of the moments where a new policy agenda appeared.

All those events and smaller meetings that we have organized together have created a solid network of engaged individuals, part of a movement supporting that new policy agenda. These new coalitions have also resulted in many new friendships, that I hope will last even when Climate Proof Cities comes to an end. Many research question still remain unanswered. The chances for starting a comparable programme are small, but I suppose urban adaptation research will continue. As we have stated within CPC: climate change in itself is a weak force within cities. Framing it is important. So most future adaptation research might be framed within resilient or sustainable or smart city research.

As consortium leader I'd like to thank you all (researchers and stakeholders) for your commitment and efforts over the past five-six years. We'll meet again!

CPC eindbijeenkomst 2014

Woensdagmiddag 29 oktober vond de eindbijeenkomst van het Climate Proof Cities programma plaats in de Centrale Bibliotheek van Den Haag. De middag startte als een consortiumbijeenkomst met dialoogsessies tussen de onderzoekers en stakeholders aan de hand van kaarten met CPC conclusies. De stakeholders rouleerden langs drie tafels met de onderwerpen kwetsbaarheid, maatregelen en governance om te bespreken wat je met deze uitkomsten in de praktijk kan doen. Dit bleek ook een goede setting om de wereld van kennis achter de conclusies inzichtelijk te maken en het leidde tot levendige discussies.

Het eerste deel van de middag werd afgesloten met een evaluatie van de CPC conclusies door de stakeholders. In groepjes bepaalden ze in hoeverre de uitkomsten belangrijk en/of toepasbaar zijn en legden de kaartjes in het bijpassende kwadrant dat op de vloer was uitgelegd. De meeste conclusies belandden gelukkig in het kwadrant belangrijk én toepasbaar. Voor een aantal van de conclusies die niet als direct belangrijk of toepasbaar werden gezien, geldt dat deze als basis kunnen dienen voor verder kennisontwikkeling.

Na een korte presentatie van Ronald Albers aan het begin van het 2e deel van de middag, bood Ronald het eindrapport aan aan Peter Heij, directeur-generaal Ruimte en Water bij het ministerie van Infrastructuur en Milieu, Boudewijn Revis, wethouder gemeente Den Haag, Johan van den Hout, gedeputeerde provincie Noord-Brabant, en Adri Bom-Lemstra, loco dijkgraaf van het Hoogheemraadschap van Delfland. Zij bedankten ons voor de kennis die CPC heeft ontwikkeld de afgelopen jaren en gaven aan met deze kennis aan de slag te gaan.

Aansluitend vond een panel discussie plaats onder leiding van Wim Hafkamp met Johan van den Hout, Adri Bom-Lemstra, David van Zelm van Eldik, programmadirecteur Ruimtelijke Adaptatie in het deltaprogramma, en Wil van der Hoek, Directeur Dienst Stedelijke Ontwikkeling in Den Haag. Belangrijke aandachtspunten die naar voren kwamen zijn bewustwording en het delen van kennis. Het gebrek aan bewustzijn in de maatschappij verhindert de implementatie van klimaatadaptatie. Het is belangrijk dat ook de burgers zien wat er gebeurt en dat de impact gevisualiseerd wordt. Om kennis optimaal te delen en verbinden speelt interactie tussen verschillende actoren en belangrijke rol, bijvoorbeeld via Communities of Practice.

Pier Vellinga sloot als voorzitter van Kennis voor Klimaat de bijeenkomst af met het compliment dat er in CPC harder is gewerkt dan er geld was. Iedereen heeft veel commitment getoond om het interdisciplinaire consortium tot een groot succes te maken.

Eindproducten CPC

Behalve heel veel verspreid materiaal (artikelen, rapporten, etc. – allemaal te vinden in de [publicatiedatabase](#) van Kennis voor Klimaat) heeft het CPC programma een aantal samenvattende producten opgeleverd. Allereerst is daar natuurlijk het CPC [eindrapport](#) en de [beleidssamenvatting](#) die in het Nederlands een samenvatting geven van de belangrijkste uitkomsten voor beleidsmakers. We verwachten in begin volgend jaar ook een vertaling van dit rapport in het Engels beschikbaar te hebben. Een andere dwarsdoorsnede door het rapport zijn de factsheets die een kort overzicht geven van de informatie die van belang is voor [klimaatbestendige woningen](#), [klimaatbestendige wijken](#), [waterrobuuste steden](#) en [hittestress](#).

Kennis voor klimaat heeft verder voor ieder thema een klein populair boekje laten maken. In het deel [klimaatbestendige stad](#) vind je interviews met onderzoekers en stakeholders waarin wordt ingegaan op uitkomsten van CPC en ook van enkele andere thema's binnen KvK.

Voor de liefhebbers zijn een aantal wetenschappelijke artikelen gebundeld in een [special issue](#) van het tijdschrift Building and Environment. De niet opgemaakte versies van de artikelen zijn openbaar en kunnen worden gedownload via de publicatiedatabase van KvK.

Met deze eindproducten laat CPC zowel voor de “doeners” als voor “de wetenschap” een tastbaar resultaat na.

Kennisverspreiding CPC

Alle publicatie die voor CPC zijn opgeleverd (rapporten, artikelen, etc.) zijn beschikbaar op de [publicatiedatabase](#) van KvK. Ook publicaties die na 1 januari nog worden opgeleverd door de promovendi zullen nog in deze database worden opgenomen. Verder zal de KvK website echter statisch zijn.

Om deze reden, en omdat we de CPC kennis ook op een meer laagdrempelige en aansprekende manier ter beschikking willen stellen, zijn we nu met Hasse Goossen aan het overleggen hoe we de CPC kennis kunnen onderbrengen bij het [Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie](#), dat nu heel erg procesgericht is. Dit betekent waarschijnlijk dat tekstblokken uit het CPC eindrapport op de verschillende pagina's worden aangeboden als achtergrondinformatie. In deze informatieblokken zullen weer links worden opgenomen naar de CPC rapporten/artikelen voor gedetailleerde informatie.

We hopen de CPC kennis via deze weg op een toegankelijke manier beschikbaar te hebben gemaakt voor iedereen die meer wil weten over de klimaatbestendige inrichting van steden.

Sfeerimpressie eindbijeenkomst CPC

Foto's gemaakt door Roger Toussaint (www.pixelbalance.eu)

AiO's aan het woord

In de laatste CPC nieuwsbrieven geven we de AiO's het woord om ons een update te geven over hun werk en ervaringen. In deze laatste editie: Wiebke en Leyre.

In de tabel hieronder vind je een overzicht van de verwachte promotiedata van de promovendi binnen CPC.

Naam	Verwachte promotiedatum
Caroline Uittenbroek	28 november 2014
Patrick Schrijvers	Herfst 2015
Wiebke Klemm	Eind 2015
Hamid Montazeri	Mei-juni 2015
Laura Kleerekoper	2 ^e helft 2015
Leyre Echevarria Icaza	2 ^e helft 2015
Beitske Boonstra	Herfst 2015
Martin Roders	2 ^e kwartaal 2015
Liz Root	Zomer/herfst 2015

Wiebke Klemm – Maatregelen (Wageningen Universiteit)

Het doel van mijn promotietraject, dat drie jaar geleden begon, is om ontwerprichtlijnen voor klimaatbestendig stedelijk groen te ontwikkelen. Hoe zouden landschapsarchitecten stadsgroen moeten ontwerpen zodat bijvoorbeeld parken, stadsbossen en/ of straatbomen ervoor zorgen dat hitte op warme zomerdagen draaglijker wordt?

Om deze vraag te beantwoorden heb ik in de eerste twee jaar van mijn onderzoek veel in het veld gewerkt. Juist op warme zomerdagen was ik samen met studenten en collega's op pad om data te verzamelen. We hebben gemeten hoeveel verkoeling parken en groene elementen in straten opleveren en hoe stadsbewoners de invloed van groen op hun temperatuurbewoening waarderen. Leuk aan deze fase was het contact met de mensen op straat. Ik ben ervan overtuigd dat het uitleggen aan passanten van wat ik aan het doen was minstens evenveel betekenis voor de maatschappij heeft als het schrijven van mijn [wetenschappelijke artikelen](#). Wat is beter dan dat huiseigenaren de tegels weghalen uit hun voortuin en bomen en struiken planten, zodat het microklimaat in hun straat verbetert en meer overmatig regenwater kan worden opgevangen?

Dit jaar ging mijn onderzoek over het vertalen van de verzamelde empirische gegevens naar toepasbare ontwerprichtlijnen. Hiervoor heb ik mijn eerdere onderzoeksresultaten meegegeven aan landschapsarchitecten, die aan concrete ruimtelijke vraagstukken in de stad gingen ontwerpen. Dit gebeurde in een [atelier](#), waarbij 45 internationale studenten van Wageningen University hebben gewerkt aan het groen-blauwe netwerk in en om de stad Utrecht.

Ook heb ik bijgedragen aan een workshop georganiseerd door het Architectuurcentrum Aorta in Utrecht, waarbij professionals hebben gewerkt aan de groene en gezonde stad. Dit was een zeer interactieve en creatieve fase, waarbij ik het inspirerend vond om kennis met vakgenoten te delen en te verdiepen. Het blijkt dat ontwerpers zich vaak wel bewust zijn van de positieve effecten van groen op het stadsklimaat, maar dat het toch lastig is dit aspect in concrete ontwerpen te vertalen. De ervaringen van de betrokken landschapsarchitecten bij het toepassen van de ontwerprichtlijnen helpen mij om deze te verbeteren en aan te scherpen zodat het in brede zin toepasbare en haalbare handvatten worden.

Dank aan alle betrokkenen van CPC voor de prettige samenwerking!

Eindpresentatie van studenten, die ik samen met collega's heb begeleid tijdens het atelier 'Green-blue infrastructure for a healthy and resilient city'

Leyre Echevarria Icaza - Maatregelen (TU Delft)

I started my PhD in sustainable urban planning at the Urbanism Department of Bouwkunde faculty of the TUDelft 4 years ago. The research that I have been conducting has been developed within the Climate Proof Cities Program, and I focused in the development of Urban Design Guidelines to adapt Dutch cities to the Urban Heat Island (UHI) phenomenon. The investigation focused on the interventions at city and regional scales.

At such a large scale, the retrieval of consistent climatological data is critical. Very soon in the process, I understood the need to integrate the use of remote sensing imagery into the investigation. As an urban planner, discovering the potential of satellite imagery is fascinating. It allows to map -and overlap to traditional urban plans- parameters such as land surface temperature, ground flux, albedo, vegetation indexes...The satellite images with which I have been working are MODIS and LANDSAT, and the software that I have used was ENVI 4.7 for the treatment of the images, ATCOR 2.3 for the atmospheric correction, and GIS for the integration into the traditional urban plans.

I have also had the opportunity to regularly present the output of my research to the case study cities regions (mainly The Hague, Den Bosch on the one hand and Haaglanden and Noord Brabant regions on the other) and this has allowed me to receive and integrate into my research real comments from municipalities and regions. This interaction with stakeholders has contributed to develop a more robust research, to suggest feasible solutions, and to understand municipality's day to day plans and challenges.

Since the beginning I have aimed at producing two different types of outputs. On the one hand the set of concrete UHI design adaptation guidelines for the selected case cities and regions, and on the other hand the development of a transferable methodology to analyse and develop UHI adaptation design guidelines in any other city or region.

Developing my PhD research within the CPC program, has provided me with the opportunity of working in an integrated environment, where the interaction with researchers and experts from other fields, other intervention scales and other countries has proven to be extremely enriching.

In het kort

'Outstanding PhD student Award' voor Wiebke Klemm!

Wiebke Klemm heeft de 'outstanding PhD student award 2015' van de European Council of Landscape Architecture Schools (ECLAS) gewonnen. Deze is uitgereikt tijdens de jaarlijkse conferentie van ECLAS die in september plaatsvond in Porto. Zij krijgt de prijs voor zowel haar onderzoekresultaten als de wijze waarop ze die communiceert. Ook namens CPC van harte gefeliciteerd met deze mooie erkenning! Lees [hier](#) meer.

Eerste Urban Climate Tree ter wereld ingewijd

Sanda Lenzholzer heeft, samen met Arnhemse wethouder Henk Kok, op dinsdagavond 16 september de eerste stadsklimaatboom ter wereld onthuld op het Graaf Ottoplein in Arnhem. "Het was een heel sfeervol event met een goede opkomst", aldus Lenzholzer. De honingboom is geplant naar aanleiding van het boek "Het weer in de stad" van Lenzholzer, dat eind 2013 is gepresenteerd. Lees [hier](#) meer.

Bert Blocken ook deeltijdshoogleraar bij KU Leuven

In aanvulling op zijn aanstelling als hoogleraar aan de Technische Universiteit Eindhoven, is Bert Blocken nu ook deeltijdshoogleraar bij de KU Leuven. Op 18 november heeft hij zijn inaugurele lezing gehouden.

CPC publicatie-overzicht

Op het moment wordt de [publicatiedatabase](#) van CPC weer up-to-date gebracht. Als jouw publicaties er nog niet tussen staan, stuur deze naar vera.rovers@tno.nl. Omdat de ondertekening van de KvK subsidie afhangt van de gerealiseerde producten, moeten ook 'submitted' artikelen worden opgestuurd.

Nieuwsbrieven andere KvK thema's

- [Nummer 7](#) van thema 8 – Tools
- [Nummer 7](#) van thema 7 – Governance

November 2014

- 27 - 29 Nov - 3rd International Conference on Climate Change - Urban Adaptation to Climate Change (Hongkong) [link](#)
 28 Nov - Manifestatie Hitte in de Delta (Amsterdam) [link](#)

December 2014

- 1 Dec - Deadline submission of contributions ICLEI Resilient Cities 2015 [link](#)
 2 - 3 Dec - 8th Conference on Biometeorology of the Deutsche Meteorologische Gesellschaft (Dresden) [link](#)

June 2015

- 8 - 10 June ICLEI Resilient Cities 2015; the 6th Global Forum on Urban Resilience & Adaptation to climate change (Bonn) [link](#)
 11 June - Open European Day (back to back to ICLEI conference) (Bonn) -

July 2014

- 7 - 10 July - Circle Conference: 'Our Common Future under Climate Change' (Paris) [link](#)

May 2016

- 10 -13 May - Adaptation Futures 2016: Global Programme of Research on Climate Change Vulnerability, Impacts and Adaptation (PROVIA) (Rotterdam) [link](#)

Contact information

Consortium leader

Ronald Albers MSc. MPA

TNO

P.O. Box 80015

3508 TA Utrecht

The Netherlands

T +31 88 866 20 01

E ronald.albers@tno.nl

W www.knowledgeforclimate.org/climateproofcities

The research programme Knowledge for Climate is co-financed by the Ministry of Infrastructure and the Environment.

Programme Office Knowledge for Climate

Secretariat:

c/o University of Utrecht

P.O. Box 85337

3508 AH Utrecht

The Netherlands

T +31 30 253 9961

E office@kennisvoorklimaat.nl

Communication:

c/o Alterra, Wageningen UR

P.O. Box 47

6700 AA Wageningen

The Netherlands

T +31 317 48 6540

E info@kennisvoorklimaat.nl

Consortium partners

Foreign research partners: University of Manchester, University of Kassel, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg

Frequency newsletter: Quarterly

For contributions or subscriptions to this newsletter, please mail Vera Rovers at vera.rovers@tno.nl

See for other newsletters of consortia of Knowledge for Climate: <http://www.klimaatonderzoeknederland.nl/nieuws/nieuwsbrieven>

Or fill in the [application form for consortium newsletters](#)

